

André Marchal: ECONOMIE POLITIQUE ET TECHNIQUE STATISTIQUE. III éd. 1948, 340 p. Librairie Générale de Droit et de Jurisprudence, Paris.

Сврха овоме раду је, према аутору: "... да се се изложи што је могуће јасније и простије статистичка техника уколико се примењује у политичкој економији" (с. 3).

Према аутору статистика није наука већ једна од метода којима се служе економисти поред других метода: индуктивне и дедуктивне.

У уводу аутор даје кратак историјат статистичке праксе и науке. Том приликом учинио је једну грешку тврдећи да је Schmeitzel, немачки професор Универзитета у Јени први употребио придев „статистички“ у својим предавањима држаним 1723/24 под насловом „Collegium politico-statisticum“, док је уствари први употребио придев „статистички“ 1672 г. тј. 51 годину пре Schmeitzel-a, Helenas Politanus у свом раду: „Microscopium statisticum quo status imperii Romano-germanici repraesentatur“. Затим указује на везу између статистике, економске науке, економске методе и економске политике. Истиче да је, како за економску науку, тако и за економску политику неопходна обимна, исцрпна и прецизна статистичка документација, која омогућује анализу економског живота и предвиђања.

У првом делу — статистика, наука, метода, економска политика — аутор долази до следећих закључака. У погледу економске науке: да је статистика применљива у политичкој економији с обзиром на природу економских чињеница, које су доступне квантитативном изучавању, што води унапређивању економске науке; да статистика мења карактер политичке економије, која је, услед недовољне примене статистике, због њене несавршености, била „концептуелна“ наука, па је затим, услед примене статистике, због огромних напредака, постала опсервациона наука; да статистика не апсорбује политичку економију, јер се она (статистика) примењује на чињенице без међусобне везе, не успостављајући, већ само верификујући каузалне односе, које утврђује наука. У погледу економске методе: да је неопходно да се, поред статистике, употребљавају и друге методе: индуктивне, као што су историја за дескриптивно изучавање прошлости, анкета, монографија и опсервација за дескриптивно изучавање садашњости, и дедуктивна метода. У погледу економске политике: да је статистика корисна и индивидуалистичко-либералном режиму и мимо аргумената који се наводе противу њене употребе као што су: аутоматски механизам цена, који, кроз понуду и тражњу регулише производњу, пословна тајна која не дозвољава увођење статистике и одсуство интервенције у привреди. Што се тиче првог аргумента — аутоматског механизма цена — аутор ставља следећи приговор: цена делује а posteriori. „Она сигнализира хиперпродукцију када она претставља опасну претњу; она сигнализира оскудицу извесних добара, када је потрошња престала да буде задовољена. Она је последица неравнотеже. Она свакако спречава да се ове неравнотеже устале, да постану перманентне“ (с. 43). Што се тиче другог аргумента — пословне тајне — аутор ставља следећи приговор: „Зар се није успело у САД, а нарочито у Шведској, да се, помоћу извесних мера, помири начело пословне тајне са увођењем статистике. Интерес предузећа може бити врло добро сачуван публиковањем глобалних профита, глобалне производње у једном даном сектору привреде. Постоје средства, која руководиоци статистике познају добро да прикупљена обавештења не повређују пословну тајну. Наведимо генијални проналазак у Лионској области

који се састоји у стављању у једну кутију, од стране сваког предузећа, анонимних пријава; најважнија од њих могу, по вољи, давати у одломцима њихове пријаве, да би избегли да буду лако идентификована“ (с. 44—45). Ипак се тиче трећег аргумента — одсуство интервенције у привреди — аутор ставља следећи приговор: држави, иако не интервенише непосредно у привреди потребне су статистике да би могла оправдати своју пасивност у економској области и да би се могла бранити од тражења заинтересованих привредника; да би створила опште оквице у којима се крећу индивидуалне делатности; да би могла увести порезе на приходе предузећа и појединаца и да би могла водити трговинске преговоре са страним државама; да је статистика неопходна у монополском, економском режиму из два разлога: први је разлог: одсуство аутоматског механизма цена услед чега се статистика намеће, други је разлог: неопходност статистике у диригованој економској политици.

У другом делу — статистичка документација и њена вредност код прикупљања података — аутор изучава проблем централизације и децентрализације органа статистичке службе: добре стране једне и друге и мелодовити, француски систем; главне изворе статистичке документације; општа начела статистичке нотације и методе прикупљања података и централизацију опсервација; старе и скрашће резултате; контролу извора, узроке грешака приликом скупљања података; објективне и субјективне тешкоће код пописивача и информатора и приликом упоређивања статистичких података и контроле резултата; груписање по серијама и методе статистичкога претстављања, табеле и графиконе и класификацију графикана.

У трећем делу — статистичка техника — аутор изучава статистичку анализу и њена средства: рад на упрошћавању који се обавља путем „средина“ (аритметичке: прости и пондерисане, геометриске, медијане и модуса), рад на прецизирању (симетрија, дисиметрија и дисперзија) и рад на дисоцијацији; разне врсте варијација: случајне, сезонске, цикличке и дуготрајне и техника рада на дисоцијацији; затим статистичко упоређивање: варијација (корелација и зависност) и величина (регресија); најзад статистичко предвиђање и то са теориског аспекта: могућности предвиђања, врсте предвиђања (статистичка и економска предвиђања, аутоматска предвиђања и економска дијагностика), еволуција метода предвиђања; са техничког аспекта: покушаји пре рата и зачетци статистике, метода генералног индекса, методе „барометра“, чисто статистичка метода института у Харварду и метода релација функција Вагемана, системи предвиђања у модерној економској науци (комплексна историска метода Lezsure-a, економска дијагностика Sauvy-a и методе „модела“ — Hansen, Samuelson, Kaldor, Lundberg, Tinbergen, Vincent).

Аутор у свом раду доноси закључак у погледу употребе математике у статистици и у погледу статистичке службе. У закључку у погледу употребе математике у статистици он истиче да се у првој фази свог развитка статистика састојала у прикупљању података и израчунавању средњих вредности и индекса, те није постојала опасност да се изгуби додир са стварношћу. У другој фази свог развитка статистика се састоји у употреби компликованих математичких операција у сврху анализе и предвиђања, те услед тога настаје опасност да се изгуби додир са стварношћу. Уколико је и у првој фази било потребно да се располаже са исправним подацима утолико је у другој фази то још потребније. „Прецизност резултата је донекле везана за прецизност података на којима се ради. Методе рачуњања, математички непогрешно, неће никада успети да компензирају непрецизност првобитних података. Под привидном ригуро-

зношћу она ће само повећати грешке учињене у почетку.“ (с. 356). Закључак у погледу статистичке службе у Француској је неповољан: једни подаци су оскудни и делимични, други подаци су непоуздани, трећи подаци нису довољно периодични а извесни подаци недостају (о друмском саобраћају, народном дохотку и народној имовини). Закључак у погледу међународне статистичке службе је: да би се обезбедила неопходна једнообразност статистичке процедуре, која би омогућила упоредљивост података, анализу и предвиђања, потребно је формирати међународни статистички орган коме би били задаци да оријентише националне статистичке службе у њиховом раду дајући им дефиниције, моделе табела, итд.; да прима податке и опомиње у случају неиспуњавања преузетих обавеза и да „третира“ необрађене податке у сврху анализа. „Овај напор око једнообразности не треба, далеко од тога, да има за последицу да сроза националне службе на субалтерну улогу, која би убила у њима дух иницијативе и довела до кристализације метода. Оно што је омогућило велики напредак остварен од пре педесет година у статистичкој материји, то је слобода остављена научницима и органицима за изучавање, да воде рачуна, у мери у којој сматрају да је оправдано, о поукама искуства и праксе који једини стављају на видело недовољност употребљених метода и сугерирају побољшање. Требало би дакле, да би свака нанија била слободна, с једне стране, да изради, на начин на који јој се свиђа, методама које су јој својствене, статистике за које има лични интерес, с друге стране, да „дублира“, методама које би сама изабрала, статистике, чија јој је израда, као што смо рекли горе, била наметнута у општем интересу“ (с. 330).

Материјал рада је распоређен природним редом и сразмеран је одговарајућој важности изучаваног проблема. Ми бисмо учинили само једну замерку у погледу груписања материјала: други део — статистичка документација и њена вредност — ставили би у трећи део — статистичка техника — и то у прву главу пре статистичке анализе, с обзиром да он претставља прву фазу статистичке технике. Стил је јасан и логично повезан. Свака математичка операција је рашчлањена и објашњена излагањем радњи које следују једна за другом те је на тај начин рад учињен приступачним и читаоцима мање упућеним у математику.

Било би врло корисно да се овај рад преведе како би могао да послужи и најширим круговима економиста.

Др. Јован Савић